

Oponentský posudek disertační práce

Autorka práce: Mgr. Marie Najmonová

Název práce: Utváření klimatu školní třídy se žákem se specifickou poruchou chování

Studijní obor: Pedagogická psychologie

Oponent: doc. Mgr. Dana Buršíková, Ph.D.

Fakulta pedagogická, Katedra psychologie, Západočeská univerzita v Plzni

Pedagogická fakulta, Katedra pedagogiky a psychologie, Jihočeská univerzita v ČB

Autorka předložila disertační práci věnující se utváření klimatu školní třídy se žákem se specifickou poruchou chování.

V samotném úvodu hodnocení disertační práce je potřeba vyzdvihnout aktuálnost zvoleného tématu s ohledem na legislativní ukotvení integrace těchto žáků do běžných typů základních škol. V této souvislosti je třeba uvést, že podíl žáků, u nichž byly diagnostikovány poruchy chování, v posledních letech výrazně narůstá a nedá se očekávat, že by se tento trend v brzké době změnil

Disertační práce o celkovém rozsahu 168 stran včetně úvodu, závěru, seznamu literatury; zkratk, tabulek, obrázků, příloh, je klasicky členěna na teoretickou část (s. 12-44) a empirickou část (s. 45-132).

V teoretické části práce autorka předkládá čtenáři odpovídající informace týkající se problematiky specifických poruch chování. Konkrétně je teoretická část rozdělena do čtyř kapitol: 1 Specifické poruchy chování, 2 Žák se specifickou poruchou chování ve škole, 3 Klima školní třídy, 4 Role školního poradenského pracoviště v kontextu vzdělávání žáků se specifickou poruchou chování (ADHD). Vnímám určitou nevyváženost (z hlediska počtu stran) mezi teoretickou a praktickou částí práce. Na druhou stranu je potřeba konstatovat, že samotný text teoretické části je poměrně stručný, ale výstižný s odkazy na další relevantní literaturu.

Autorka v textu opakovaně vysvětluje užívanou terminologii včetně toho, proč v podstatě dává rovnítko mezi pojmy *specifická porucha chování* a *ADHD*. Vysvětlení na základě aktuální klasifikace uvedené v DSM-5 je přesvědčivé, bylo by však vhodné se podrobněji vyjádřit k tomu, jak jsou poruchy chování (a emoci) uchopeny v MKN-10 (kódy F90-F98), kde je ADHD bráno pouze jako jeden podtyp (kód F90), přičemž do stejné kategorie spadá třeba i selektivní mutismus (F94.0) či Tourettův syndrom (F95.2). Tyto poruchy jsou přitom v DSM-5 klasifikovány v jiných podkategoriích obecně kategorie Neurovývojové poruchy (*neurodevelopmental disabilities*).

Právě chápání ADHD jako vývojové poruchy v práci trochu postrádám, ačkoliv implicitně se k tomuto tématu autorka vyjadřuje například v části věnované diagnostice ADHD, kde uvádí, že dle MKN-10 mají být typické projevy přítomny před 7. rokem života, zatímco dle DSM-V před 12. rokem (s. 15). Zde mám jeden komentář a jednu otázku: V DSM-4 byla příslušná hranice rovněž 7 let. *Na základě čeho došlo v DSM-5 k uvedené změně na 12 let?* S chápáním ADHD jako neurovývojové poruchy úzce souvisí i její vztah k specifickým poruchám učení. Autorka je stručně uvádí jako komorbiditu ADHD (s. 17) a správně se zmiňuje o tom, že údaje,

jak časté jsou jednotlivé komorbidity ADHD, se v literatuře liší. Poruchy učení jsou však natolik zásadní, že by si jejich souvislost s ADHD zasloužila dle mého názoru poněkud větší pozornost. *Mohla by autorka na základě poznatků z literatury uvést, jak časté jsou poruchy učení u jedinců s ADHD a zda bylo zjištěno, že některá z těchto poruch (dyslexie, dysgrafie, dyskalkulie...) se u nich vyskytuje častěji než jiná?*

Celkem je v disertaci uvedeno 116 zdrojů; z toho v angličtině 16, v češtině a slovenštině 100. Disertace staví na publikacích z posledních deseti let. Obecně přitom převažují knižní zdroje nad časopiseckými publikacemi. Je škoda, že se autorka nepokusila více pracovat se zahraniční časopiseckou literaturou. Dokáží si představit přehledovou studii věnující se dopadu ADHD na klima školní třídy. *Existují vůbec v literatuře v nějaké takovéto studii? Pokud ano, z jakých částí světa pocházejí?*

V empirické části, která je rozdělena do tří kapitol (5 Metodologie, 6 Výsledky, 7 Závěrečné shrnutí a diskuze) autorka aspiruje na cíl zjistit, „jak ovlivňuje žák se SPCH (ADHD) klima školní třídy a jak může klima školní třídy ovlivnit žáka se SPCH (ADHD)“ (s. 45).

Autorka realizovala dva výzkumné přístupy v podobě vícepřípadové studie (výzkum I) a jednopřípadové studie (výzkum II).

Vícepřípadová studie byla zpracována na základě sedmi případů žáků 2. stupně základní školy. Byla využita metoda polostrukturovaného interview (dotazování byli žák, rodič/rodiče, pedagogičtí pracovníci) a realizována byla také obsahová analýza dostupných dokumentů. Výstupy z jednotlivých případů byly následně uspořádány technikou vyložení karet. Pro případovou studii byla vybrána třída se třemi žáky, jež mají diagnostikovaný syndrom ADHD. Jednopřípadová studie využívala metody polostrukturovaného interview, dotazování se pomocí standardizovaných dotazníků (MCI, CES, SO-RA-D), zúčastněného pozorování a ohniskové skupiny. Využitím vhodných metod autorka tak zajišťuje triangulaci dat.

Autorka pečlivě vysvětluje užitou metodologii a získané výsledky prezentuje srozumitelně a čtivým způsobem. Na s. 49. autorka popisuje nástroje MCI a CES, bohužel zde postrádám detailnější způsob vyhodnocení. Rozhodne-li se autorka část své práce publikovat, přimlouvala bych se tedy za detailnější popis souboru participantů na s. 56. Tj. v případě, že participantí mají sourozence, tak by mohlo být uvedeno, jak starého sourozence mají. Rovněž mohlo být uvedeno kolik z celkového počtu žáků ve třídě je dívek a hochů. Rovněž by stál za zmínku i věk rodičů těchto dětí.

V příloze č. 5. s. 160 Funkční analýza chování, se autorka zmiňuje o respondentech, bylo by vhodnější používat pojem participantí, neboť byl realizován kvalitativní výzkum. Funkční analýza chování byla realizována asistentem pedagoga, v příloze nalézám záznamový arch pro pedagogy. *Bylo realizováno pozorování rovněž pedagogem?* Určitou výhradu mám k tomu, jak jsou poznatky z pozorování prezentovány, nikde nenalézám (s výjimkou stručné zmínky na s. 131) poznatky z pozorování autorkou práce a rovněž z dlouhodobého pozorování asistentkou pedagoga se možná dalo získat více relevantních informací, než je uvedeno na straně 130.

Předložená disertační práce Mgr. Marie Najmonové prezentuje velké množství úsilí, které bylo bezesporu spjato jak se samotným sběrem dat takto komplexního výzkumného šetření, tak i s jejich následným vyhodnocením. Ačkoliv je problematika neurovývojových poruch chování (ADHD) hojně diskutována a žáci s těmito poruchami se ve školách vyskytují poměrně často, setkávala se autorka opakovaně, jak sama uvádí (s. 10), s neochotou učitelů zapojit se do

výzkumného šetření, které vyplývalo z nepřijetí této diagnózy. I přesto toto úskalí se autorka výzkumné práce ujala velmi svědomitě a předložila tak k hodnocení velmi kvalitní práci, u níž si je zároveň vědoma limitů vycházejících z designu studie (např. specifický výzkumný vzorek).

Po formální stránce je práce na velmi dobré úrovni, drobnou výhradu mám k chybějící podkapitole 1.1 v decimálním číslování kapitol práce a k tomu, že na konci řádků se poměrně často vyskytují jednopísmenné předložky a spojky.

Cíle disertační práce byly dle mého názoru jednoznačně splněny a byly získány cenné poznatky pro další výzkum v této důležité oblasti. Na základě uvedených skutečností **doporučuji**, aby byl Mgr. Marii Najmonové udělen po úspěšné obhajobě titul Ph.D. v oboru Pedagogická psychologie.

Otázky pro autorku jsou obsaženy kurzívou v textu.

V Plzni dne 2. září 2020

Doc. Mgr. Dana Buršíková

podpis.

